

Kibud Av Ve'Em

Kibud

שמות פרק כ

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּךָ וְיִשְׁלַח לְךָ אֱלֹהֶיךָ נֶטוּן לָךְ: ט

דברים פרק ה פסוק טו

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּךָ וְיִשְׁלַח לְךָ אֱלֹהֶיךָ נֶטוּן לָךְ: ט

Yira

ויקרא פרק יט פסוק ג

אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד ב

What is the difference between when the Torah talks about kibud and honor?
תניא, רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שכן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים, לפיכך הקדים הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם; וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה, לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד ב

The importance of the mitzva

ת"ר, שלשה שותפין הן באדם: הקב"ה, ואביו, ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב

What is kibud and what is Morah?

ת"ר: איזהו מורא, ואיזהו כיבוד? מורא - לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו; כיבוד - מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא.

Non-Religious Parents

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף יח

ממזר חייב בכבוד אביו ובמוראו. אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתירא ממנו. הגה: וי"א דאינו מחוייב לכבד אביו רשע, אא"כ עשה תשובה (טור ומרדכי פ' כיצד ובהגהות מיימוני פ"ו דהלכות ממרים).

שו"ת יביע אומר חלק ח - יו"ד סימן כא

שאלה: החוזרים בתשובה שהוריהם אינם שומרי תורה ומצוות, האם חייבים הם בכל זאת לכבד את הוריהם מדין מצות כיבוד אב ואם, או מכיון שהוריהם עוברים במזיד על מצות התורה, כגון שבת וכשרות וכיוצא בזה, אינם צריכים לנהוג בהם כבוד?

תשובה: **הרמב"ם** (בפרק ו' מהלכות ממרים הלכה יא) כתב, כיבוד אב ואם ומוראם מצוה גדולה היא, ואפילו אם היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו. וכן פסק מרן בשלחן ערוך יורה דעה (סימן רמ סעיף יח).

אולם הטור ביורה דעה (סימן רמ) חולק על הרמב"ם, וכתב, ולי נראה שכיון שאביו רשע אינו חייב בכבודו, וראיה לדבר מהגמרא בבא מציעא (סב א) על מה ששנינו בתוספתא, הניח להם אביהם בירושה מעות של רבית, אף על פי שהם יודעים שהן של רבית אינם חייבים להחזירן, אבל אם הניח להם פרה או טלית של רבית, וכל דבר המסויים, חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם. (ופירש רש"י, שכיון שהוא דבר מסויים וניכר וידוע שהוא בא מאיסור של רבית, חייבים להחזיר כדי שלא יהיה נזכר אביהם לקלון).

ופריך, והני מפני כבוד אביהם מי מחייבי, קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור, בעושה מעשה עמך, אמר רבי פינחס משמיה דרבא, בשעשה תשובה. אי עשה תשובה מאי בעי גביה, שלא הספיק להחזיר עד שמת. ומכאן למדנו שכל זמן שהאב לא עשה תשובה אין הבנים חייבים בכבודו. ע"כ.

... ושמעתי תירוץ נכון מפי הגאון הגדול המפורסם רבינו יהונתן אייבשיץ, אב"ד ור"מ דקהל קדוש מיץ, על פי המבואר בקידושין (מט ב) האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק, אף על פי שהוא רשע מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו. ולפי זה יש לומר שלכן הבן מחוייב לכבד את אביו אפילו היה רשע ובעל עבירות, משום שמא הרהר תשובה, אבל לענין החזרת הרבית של האב, שצריכים להוציא מיד הבנים להחזיר הרבית, לא שייך לומר שמא הרהר תשובה, שאם כן למה לא הוציא האב מידו את הרבית בחייו להחזיר לבעליו, ונמצא שרגלים לדבר שלא חזר בתשובה, הילכך הוצרך לתרץ לעולם שחזר בתשובה אלא שלא הספיק להחזיר הרבית עד שמת. ע"כ.

...

גם הגאון רבי שלמה מפניטשוב בספר יקהל שלמה (פרשת לך לך) כתב, שטעמו של הרמב"ם בזה משום שמא עשה תשובה, וכמו שאמרו בקידושין (מט ב) הנ"ל, וקושיית הגמרא בבבא מציעא (סב א) היא משום שרגלים לדבר שלא חזר בתשובה, שהרי לא החזיר הרבית לבעליו, ולכן הוצרכה הגמרא לומר, לעולם שעשה תשובה, אלא שלא הספיק להחזיר הרבית עד שמת. ע"כ. גם הגאון רבי חיים בן עטר בספר ראשון לציון (דף צו ע"א), ובספרו אור החיים (ריש פרשת קדושים), הביא קושיית הטור על הרמב"ם, וכתב דלא קשיא מידי, דהא קיימא לן בקידושין (מט ב) על מנת שאני צדיק אפילו הוא רשע מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו, הרי דלא מקילינן במילתא דאורייתא כל היכא דאיכא למיתלי שחזר בתשובה, ודוקא גבי פרה וטלית של רבית אין לחוש לכך, משום דמוכח שמת ברשעו, כיון שלא החזיר וכו'. ע"ש. וכן כתב הגאון רבי מרדכי בנעט בשו"ת פרשת מרדכי (חלק יורה דעה סימן כה). ועיין עוד בספר ערוך לנר (יבמות כב ב), ובשו"ת בן יהודה (סימן יא). ע"ש.

...

ט) אולם עדיין צריכים אנו למודעי, כי הגאון רבי חיים בן עטר בספר ראשון לציון (דף צו ע"ב), וכן בספר אור החיים (ריש פרשת קדושים), כתב לדייק מדברי הרמב"ם, שדוקא אם היה האב רשע לשעה, כגון שעבר עבירה מן התורה

שנקרא עליה רשע, וכעת אינו ממשיך ברעתו, אלא שיש בידו אותה עבירה של תורה, צריך לכבדו ולירא ממנו, אבל אם הוא רשע גמור וממשיך בדרכו הרעה, **שמסתמא** אין לחוש שמא יצרו תקפו ומיד שב, אלא הבאיש ריחו לגמרי, ועובר על העבירות שבאות לידו, אינו צריך לכבדו. עכת"ד.

ולפי זה אם ההורים חילוניים שמחללים את השבת ואינם שומרים על כשרות וטהרת המשפחה וכיוצא בזה, כי זה דרכם כסל למו, גם לדידן אין צריך לכבדם, והדיוק שכתב הגאון הנ"ל מדברי הרמב"ם שייך גם בדברי מרן השלחן ערוך. אולם מרן החי"א בברכי יוסף (סימן רמא סל"ז) הביא דברי הרב ראשון לציון הל"ל, וכתב עליו שאין דבריו מוכרחים, וסיים, שכבר אמרו באגדה על אברהם אבינו, שאמר לו הק"ה לך לך מארצך, לך אני פוטר מכיבוד אב ואם ואיני פוטר לאחור. ע"כ.

כלומר שא"פ שתרח עובד ע"ז היה, חוטא ומחטיא את אחרים, ל"מ לא פטר הק"ה מכיבוד אב אלא את אברהם, ולא לאחור כיוצא בו. ומוכח שגם כשעודנו ממשיך ברשעתו, אף על פי כן צריך לכבדו. (ועיין עוד בספר מדבר קדמות מערכת כ' אות ד', ובש"ת שמע אברהם סימן יג, דף נ' ע"ד, ובספר בן יוחאי מענה יד עמודים סט - ע).

...

ועיין עוד למרן החי"א בפתח עינים (עבודה זרה מד א). ע"ש. ויש להוסיף על דברי מרן החי"א הנ"ל, שבדורינו זה רבים מאלו הנקראים חילוניים הם כתינוק שנשבה בין הגוים, וכמו שכתב הגאון מופת הדור החזון איש יורה דעה (סימן ב' אות כח) לגבי דין מומר, שיש בזה תנאי שלא יהיה אנוס, וכמו שכתב הרמב"ם (בפרק ג' מהלכות ממרים הלכה ג'), שבניהם ותלמידיהם של הצדוקים, שהדיחו אותם אבותיהם, ונולדו בין הצדוקים, הרי הם כתינוק שנשבה ביניהם שהרי הוא כאנוס, ואף על פי ששמע אחר כך שהוא יהודי, וראה מנהג היהודים ודתם, הרי הוא כאנוס, מאחר שגידלוהו על פי טעותם וכו'. ע"ש. ולכן אנו מצווים להחיותו ואף לחלל שבת בשביל הצלתו.

ובספר אהבת חסד כתב בשם הגאון רבי יעקב מולין, שמצוה לאהוב את הרשעים בזמנינו, מפני שהם קודם תוכחה, וכמו שכתב בהגהות מיימוני (פרק ו' מהלכות דעות), והביא גם כן תשובת מהר"ם מלובלין שאצלינו הכל קודם תוכחה, מפני שאין אנו יודעים להוכיח, ודיינינו להו כאנוסים. עכת"ד. וכן כתב עוד החזון איש לגבי דין מורידין ולא מעלין, שאין זה אלא בזמן שהשגחת השי"ת היתה גלויה כמו בזמן שהיו הנסים מצויים, ומשתמשים בבת קול, וצדיקי הדור היו מונהגים בהשגחה פרטית הנראית לעין כל, אז היה ביעור הרשעים גדרו של עולם, אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מדלת העם, וההנהגה היא בהסתר פנים, אין במעשה הזה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה, שיהיה זה בעיניהם כמעשה השחתה ואלימות ח"ו, לכן עלינו להחזירם למוטב בעבותות אהבה, ולהעמידם בקרן אורה עד כמה שידינו מגעת. עכת"ד. (ועיין בשו"ת לב אברהם סימן קמא - קמב). ולכן גם כשההורים ממשיכים בחילול שבת ושאר עבירות, צריכים הבנים לנהוג בהם כבוד, ושיתאבה שם שמים על ידיהם, אולי ישמעו וישובו. כי התורה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. אולם כל זה שייך כשההורים אינם מפריעים לבניהם שזכו להכיר את האמת ולשוב לצור מחצבתם, ומוקירים אותם על אומץ לבם ועוז רוחם. (או לכל הפחות שנשארים אדישים כלפיהם). אבל אם הם עוינים אותם על כך שחזרו בתשובה, וצוררים להם בגלל שנאתם לדת, הרי הם בכלל המינים והאפיקורסים שבדאי אין לכבדם, ומנעם ה' מכבוד. וכמו שכתב הערוך השלחן (בס"ק ט). ע"ש. ואם אפשר עדיף שהבן יפרד לגמרי מהורים כאלה וידור בעיר אחרת, כמו שכתב כיוצא בזה בספר חסידים (סימן שמג). ע"ש. והשי"ת יחזיר את כל פושעי ישראל בתשובה שלימה, וידעו כל תועי רוח בינה, ומלאה הארץ דעה. את ה' כמים לים מכסים, אמן.

When does one not listen to their parents?

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ

Loss of money

סעיף ח

עד היכן כיבוד אב ואם, אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק. הגה: ויש אומרים דאם רוצה לזרוק מעות של בן לים דיכול למונעו, דהא אינו חייב לכבדו רק משל אב, אבל לא משל בן (טור בשם ר"ז). ואין חילוק בין לכבדו או לצערו (ת"ה סימן מ'). ודוקא קודם שזרקו, דאפשר דממנע ולא עבד, אבל אם כבר זרקוהו, אסור לאכלומיה אבל יוכל לתבעו לדינא (טור בשם הרא"ש). ודוקא אם רוצה לזרוק כיסו לים, דאית ביה חסרון כיס, אבל אם רוצה להעביר ממנו ריוח בעלמא, אסור בכל ענין (ר"ן פ"ק דקדושין). בן שיש לו דין עם אביו, והאב הוא תובע הבן, צריך הבן לילך אחר אביו אע"פ שהבן הוא נתבע ודר בעיר אחרת, שזהו כבוד אביו. אבל האב חייב לשלם לבן הוצאות, דאינו חייב לכבדו משל בן (במהרי"ק שורש נ"ח), כמו שנתבאר.

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ

Osek bemitzvah

סעיף יב

אמר לו אביו: השקני מים, ויש לפניו לעשות מצוה עוברת כגון קבורת מת או לוייה, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים, יעסוק בכבוד אביו. ואם התחיל במצוה תחלה, יגמור, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (ב"י בשם הר"ן). ואם אין שם אחרים לעשות, יעסוק במצוה ויניח כבוד אביו. (מיהו אם אין זמן המצוה עוברת, יעסוק בכבוד אביו ואח"כ יעשה המצוה) (רבינו ירוחם נתיב א' בשם רא"ש).

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף טז

A command that is against the Torah

האב שצוה את בנו שלא ידבר עם פלוני ושלא ימחול לו עד זמן קצוב, והבן היה רוצה להתפייס מיד לולי צוואת אביו, אין לו לחוש לצוואתו.

טור יורה דעה סימן רמ

אמר לו אביו לעבור על דברי תורה בין שאומר לעבור על מצוה לא תעשה או שאומר לו לבטל מצוה עשה אפילו מצוה של דבריהם לא ישמע לו וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה האב שצוה לבנו שלא ידבר עם פלוני שלא ימחול לו על מה שיעשה לו עד זמן קצוב והבן היה רוצה להתפייס עמו אלא שחושש לצוואת אביו אין לו לחוש לצוואתו שאסור לשנוא אדם אם לא שיראהו עובר עבירה והאב שצוהו לו לשנוא לאו כל כמיניה להעבירו על דברי תורה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ סעיף כה

Talmud Torah takes precedent over kibud av ve'em

אם האב רוצה לשרת את הבן, מותר לקבל ממנו אלא א"כ האב בן תורה. תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, אינו צריך לשמוע לאביו בזה. הגה: וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע אל האב (מהרי"ק שורש קס"ז /קס"ו/).

Non-Jewish Parents

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמא

סעיף א

המקלל אביו או אמו, אפילו לאחר מיתתו, חייב סקילה אם הוא בעדים והתראה, אחד האיש ואחד האשה שקללו. במה דברים אמורים, שקללום בשם מהשמות המיוחדים, אבל קללם בכינוי, אינו חייב אלא בלאו, כמו המקלל אחד מישראל. הגה: וכן המכה אביו או אמו, בחייהם, בין איש בין אשה חייבים חנק. ודוקא אם עשו בהם חבורה, אבל אם לא עשו חבורה אינו אלא בלאו, כמו מי שמכה אחד מישראל (טור).

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמא

סעיף ט

גר אסור לקלל אביו העובד כוכבים ולהכותו. ולא יבזהו, שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. אבל עבד שנשתחרר אין לו יחוס, והרי הוא כמי שאינו אביו לכל דבר.

ספר מנחת חינוך - מצוה לג - אות ב

ואם יש לו בן משפחה ונכרית, אינו בנו כלל, עיין יבמות פרק ב' כ"ב ע"א. והנה בכל המצוות איתקש עבד כנעני לאשה, מ"מ כאן אם העבד יש לו בן משפחה כנענית, אפשר כיון דאין לו יחוס, עיין יבמות ס"ב ע"א, א"כ אינו בנו כלל ואינו חייב בכבודו, וגם לא בכבוד אמו, דאין לו יחוס אחריה ג"כ [עיין שם כ"ג ע"א],

ועיין ר"מ כאן פ"ה הל' ט' וי"א, לענין קללת אביו ואמו בעבד. ועיין מה שכתבנו לעיל מצות פריה ורביה [מצוה א' אות י"ט ד"ה אך בספר וד"ה והנה הרב], דנראה דבן עבד הבא משפחה חייב דהוי בנו, רק אם ישראל יש לו בן משפחה כנענית פטור על קללת אמו ג"כ, עיין שם בכסף משנה. ושתוקי ודאי חייב, דיש לו אם ויש לו אב אלא שאינו ידוע. אך בגוי ועבד שיש להם בן מישראלית, דגבי קללה פטור אף מן האם, כמבואר בר"מ שם ה"י, דכיון שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו ג"כ, א"כ אפשר בכיבוד ג"כ הדין כן. ובאמת לא הביא [הר"מ] זה אלא לענין קללה, ולא בפרק ו' לענין כיבוד. ועיין מה שנכתוב לקמן בעז"ה פרשת קדושים [מצוה ר"ס אותיות ז', ט']. ועיין פרי מגדים פתיחה כוללת חלק שני אות י"ט העיר קצת בזה

Arguing with parents

טור יורה דעה סימן רמ

ולא מכריע את דבריו ופירש"י אם היה חולק עם אחד בדבר הלכה לא יאמר נראין דברי פלוני והרמ"ה כתב זה אין צריך דהיינו סותר את דבריו אלא אפ"ל נראין לו דברי אביו אין לו לומר נראין דברי אבא שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה להשיב על החולקין ישיב

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ

ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו,

If u have time scan SA and Tur 240
Important Gemras

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד ב

כל מצות האב על הבן וכו'. מאי כל מצות האב על הבן? אילימא כל מצותא דמיחייב אבא למיעבד לבריה, נשים חייבות? והתניא: האב חייב בבנו למולו ולפדותו; אביו אין, אמו לא! אמר רב יהודה, הכי קאמר: כל מצות האב המוטלת על הבן לעשות לאביו - אחד אנשים ואחד נשים חייבין. תנינא להא דת"ר: איש - אין לי אלא איש, אשה מנין? כשהוא אומר: תיראו - הרי כאן שנים; א"כ, מה ת"ל איש? איש סיפק בידו לעשות, אשה אין סיפק בידה לעשות, מפני שרשות אחרים עליה. אמר רב אידי בר אבין אמר רב: נתגרשה, שניהם שוים. ת"ר נאמר: +שמות כ+ כבד את אביך ואת אמך, ונאמר: +משלי ג+ כבד את ה' מהונך, השהו הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום; נאמר: +ויקרא יט+ איש אמו ואביו תיראו, ונאמר: +דברים ו+ את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד, השהו הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום; נאמר: +שמות כא+ מקלל אביו ואמו מות יומת, ונאמר: +ויקרא כד+ איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו, השהו הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום; אבל בהכאה - ודאי אי אפשר; וכן בדין, ששלשתן שותפין בו. ת"ר, שלשה שותפין הן באדם: הקב"ה, ואביו, ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני. תניא, רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד א

שמשדלתו בדברים, לפיכך הקדים הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם; וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה, לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב. תני תנא קמיה דרב נחמן: בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב

ומביאו לחיי העולם הבא. אמר רבי אבהו: כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד. חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה, ואמר אין אין עד דמטאי התם. יומא חד אמר ליה: אשקיין מיא, אדאייתי ליה נמנם, גחין קאי עליה עד דאיתער, איסתייעא מילתיה ודרש אבימי: +תהלים עט+ מזמור לאסף. אמר ליה רב יעקב בר אבהו לאביי: כגון אנא דעד דאתינא מבי רב, אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי, היכי איעביד? א"ל: מאמך קביל ומאבוך לא תקבל, דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה. רבי טרפון הוה ליה ההיא אמא, דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא - גחין וסליק לה, וכל אימת דהות נחית - נחתת עלויה, אתא וקא משתבח בי מדרשא, אמרי ליה: עדיין לא הגעת לחצי כיבוד, כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה? רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה, אמר: איקום מקמי שכינה דאתיא. אמר רבי יוחנן: אשרי מי שלא חמאן. רבי יוחנן, כי עברתו אמו מת אביו, ילדתו - מתה אמו; וכן אביי. איני? והאמר אביי: אמרה לי אם! ההיא מרבינתיה הואי. רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה לי: בעינא תכשיטין, עבד לה. בעינא גברא, נייעין לך. בעינא גברא דשפיר כותך, שבקה ואזל לארעא דישראל. שמע דקא אזלה אבתריה, אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר לי: מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ? א"ל: אסור. לקראת אמא, מהו? א"ל: איני יודע. [אתרח] פורתא הדר אתא, אמר ליה: אסי, נתרצית לצאת? המקום יחזירך לשלום. אתא לקמיה דרבי אלעזר, א"ל: חס ושלום, דלמא מירתח רתח! א"ל: מאי אמר לך? אמר ליה: המקום יחזירך לשלום, אמר ליה: ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך. אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי, אמר: אי ידעי לא נפקי. ת"ר: מכבדו בחייו ומכבדו במותו; בחייו כיצד? הנשמע בדבר אביו למקום, לא יאמר: שלחוני בשביל עצמי, מהרוני בשביל עצמי, פטרוני בשביל עצמי, אלא כולהו בשביל אבא; במותו כיצד? היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר: כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מרי, הריני כפרת משכבו. והני מילי תוך שנים עשר חדש, מכאן ואילך, אומר: זכרונו לברכה לחיי העולם הבא. תנו רבנן: חכם - משנה שם אביו ושם רבו, תורגמן - אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו. אבוא דמאן? אילימא אבוא דמתורגמן, אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא? אלא אמר רבא: שם אביו של חכם, ושם רבו של חכם; כי הא דמר בר רב אשי כי הוה דריש בפירקא, איהו אמר אבא מרי, ואמוריה אמר הכי אמר רב אשי.

ת"ר: איזהו מורא, ואיזהו כיבוד? מורא - לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו; כיבוד - מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. איבעיא להו:

